

Мамуня О.С.*аспірант II року навчання**кафедри цивільного права**Навчально-наукового інституту права**Київського національного університету**імені Тараса Шевченка*

ЄВРОПЕЙСЬКА ПАТЕНТНА КОНВЕНЦІЯ: СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИПИ

У статті аналізуються основні положення Європейської патентної конвенції (ЄПК), її структура та ключові принципи. Розглянуто інституційні, матеріальні та процедурні аспекти європейського патентного права, включаючи критерії патентоздатності, порядок подання заявок, їх експертизу та процедури оскарження. Особливу увагу приділено значенню інтеграції України до системи ЄПК з точки зору різних аспектів функціонування сфери інтелектуальної власності.

Ключові слова: *Європейська патентна конвенція, патентоздатність, патентне право, Європейське патентне відомство, інтелектуальна власність, об'єкти права інтелектуальної власності, євроінтеграція України.*

The main provisions of the European Patent Convention (EPC), its structure, and key principles are analysed in the article. Institutional, substantive, and procedural aspects of European patent law, including patentability criteria, the application process, examination, and appeal procedures are examined therein. Special attention is given to the significance of Ukraine's integration into the EPC system in terms of various aspects of the intellectual property sector's functioning.

Keywords: *European Patent Convention, patentability, patent law, European Patent Office, intellectual property, intellectual property objects, Ukraine's European integration.*

Постановка проблеми. Конвенція про видачу європейських патентів [Convention on the Grant of European Patents] від 05.10.1973 р. (далі – “Європейська патентна конвенція”, “ЄПК”) – це міжнародний договір, підписаний 05.10.1973 р. в Мюнхені, який заснував єдину правову систему видачі європейських патентів. Конвенція набула чинності 07.10.1977 р. ЄПК адмініструється Європейським патентним відомством [European Patent Office], до неї приєдналось 39 країн.

Європейська патентна конвенція є ключовим міжнародно-правовим інструментом у сфері інтелектуальної власності, який регулює процес надання правової охорони винаходам у ЄС та деяких інших країнах світу, які приєдналися до ЄПК. Її роль у забезпеченні прав інтелектуальної власності стає особливо важливою в умовах глобалізації та зростання інноваційної активності. У той же час, складна структура ЄПК та численні процедурні правила вимагають детального аналізу для забезпечення ефективного її застосування в практичній діяльності.

ЄПК забезпечує уніфікований підхід до патентного захисту, усуваючи розбіжності між національними системами держав-учасниць [1, с. 30]. Її положення відіграють ключову роль у забезпеченні єдиного стандарту патентної охорони, що є особливо актуальним у

світлі євроінтеграційних процесів України. Враховуючи сучасний розвиток науки і техніки, а також євроінтеграційні прагнення України, аналіз структури та принципів ЄПК є необхідним для ефективної адаптації національного законодавства у даній сфері до вимог ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень Патерсона Г. у його праці “European patent system: the law and practice of the European Patent Convention” засвідчують, що ЄПК загалом забезпечує високий ступінь охорони і захисту патентних прав, водночас передбачаючи винятки із загальних правил надання правової охорони, які мають вирішальне значення для розвитку певних галузей економіки (наприклад, фармацевтики, медицини) [1, с. 56]. Разом з тим, Альпін Т. та Девіс Дж. у аналітичній роботі “Intellectual Property Law: Text, Cases, and Materials” доходять висновку, що ЄПК потребує адаптації до сучасних викликів, зокрема в аспектах цифрової економіки та біотехнологій [2, с. 232].

Останні дослідження Хола Б.Х. та Хелмерса С. у публікації “The Impact of International Patent Systems: Evidence from Accession to the European Patent Convention” в основному зосереджені на вивченні ключових аспектів патентного законодавства Європейського Союзу, зокрема впливу ЄПК на розвиток національних систем патентування та інтеграції положень ЄПК у національні законодавства країн-учасниць [3, с. 9]. У аналітичному огляді Фармера С.Дж. та Грюнда М. “Revision of the European Patent Convention & Potential Impact on European Patent Practice” висвітлюються питання гармонізації юридичних механізмів, які забезпечують ефективне управління патентними правами, а також процедурних інновацій, які було запроваджено останніми змінами до ЄПК [4, с. 425].

Також у сучасних дослідженнях Стеркса С. та Кокбейна Дж. “Patentability of Software in Europe: The Legal and Practical Framework” увага зосереджена на проблемах патентоздатності програмного забезпечення у контексті положень статей 52(2) та 52(3) ЄПК і питаннях впливу реформування ЄПК на практику Європейського патентного відомства [5, с. 36].

Цілий блок досліджень, зокрема Вентозе Е.Д. “Patent protection for therapeutic methods under the European Patent Convention” та його ж “Patent Protection for Second and Further Medical Uses Under the European Patent Convention” і “In the footsteps of the framers of the European Patent Convention: examining the travaux préparatoires”, фокусується на питаннях, де охорона прав на винаходи перетинається із фармацевтичною галуззю та сферою охорони здоров'я, – це охоплює, зокрема, особливості правового регулювання додаткової охорони лікарських засобів відповідно до Регламенту (ЄС) № 469/2009 та особливості патентної охорони методів лікування та діагностики відповідно до статті 53(с) ЄПК [6, с.125], [7, с. 72], [8, с. 3].

Окрім того, у роботі Патерсона Г. “European patent system: the law and practice of the European Patent Convention” аналізується ефективність мовної політики ЄПК, яка передбачає використання англійської, французької та німецької мов у всіх процедурах. Хоча це спрощує роботу для заявників з цих мовних зон, інші заявники можуть стикатися з труднощами [1, с. 306]. Також значну увагу приділено процедурі оскарження рішень Європейського патентного відомства (ЄПВ), яка дозволяє третім сторонам захищати свої інтереси у випадках, коли патенти видаються із недотриманням критеріїв патентоздатності [1, с. 357].

Виділення невирішених раніше проблем. Разом з тим, залишається ціла низка

питань, які потребують детального вивчення та вирішення, зокрема щодо гармонізації процедури подання заявок за механізмами міжнародних договорів, наприклад, Договору про патентну кооперацію (РСТ). У науковій літературі, також наголошується на необхідності подальшого вивчення ефективності адміністративних процедур і вдосконалення способів скорочення витрат на подання заявок.

Попри розвинену нормативну базу та детально регламентовані процедури в рамках ЄПК, потребують уточнення, зокрема, і такі аспекти:

(а) процедурні вимоги для подання міжнародних заявок, особливо для малих та середніх підприємств (МСП);

(б) правове регулювання міжнародного трансферу патентів між юрисдикціями, що має значення в умовах глобальної мобільності технологій;

(в) ефективність використання мовних норм у процесі розгляду заявок, що може викликати складнощі для заявників з країн, де офіційні мови ЄПК не є основними;

(г) особливості надання правової охорони методам лікування та діагностики, а також їх порівняння з підходами, які застосовуються у США.

Але найбільш цікавим та важливим питанням для сучасної України, ймовірно, є аспект взаємодії ЄПК із національним законодавством України та перспективи їхньої гармонізації.

Метою статті є аналіз структури та принципів ЄПК задля підвищення ефективності адаптації національного законодавства у сфері охорони прав на винаходи до вимог ЄС.

Виклад основного матеріалу. ЄПК має складну структуру, що охоплює всі ключові аспекти патентного права та адміністративного регулювання даної сфери. Конвенція складається з дванадцяти частин, що охоплюють загальні положення, матеріальне патентне право, процедури видачі та оскарження патентів, положення про фінансове забезпечення та міжнародне співробітництво.

Так, ЄПК характеризується наступною структурою (основні елементи):

1. Загальні та інституційні положення (Частина I).

Глава I. “Загальні положення” встановлює основні принципи дії ЄПК, умови територіальної дії європейських патентів, які надають змогу заявникам обирати країни для охоплення патентним захистом, а також статус європейських патентів, визначає основи законодавства для надання винаходам правової охорони, які діють у державах-учасниках [9, с. 9].

Глава II. “Європейська патентна організація” регламентує діяльність Адміністративної ради та Європейського патентного відомства (ЄПВ), а також їхні повноваження. Важливу роль відіграє Адміністративна рада, яка визначає стратегічний напрям розвитку системи. У свою чергу, ЄПВ відповідає за виконання процедурних функцій, включаючи експертизу заявок та публікацію патентів [9, с. 10].

Глава III. “Європейське патентне відомство” деталізує структуру та повноваження ЄПВ та його структурних підрозділів [9, с. 11].

Глава IV. “Адміністративна рада” описує функції та компетенцію органу, що здійснює контроль за діяльністю ЄПВ [9, с. 18].

Глава V. “Фінансові положення” встановлює механізм фінансування Європейської патентної організації, включаючи порядок сплати відповідних зборів [9, с. 22].

2. Матеріальне патентне право (Частина II)

Глава I. “Патентоздатність” визначає критерії патентоздатності, включаючи новизну,

винахідницький рівень та промислову придатність [9, с. 28].

Глава II. “Особи, які мають право на подання європейської патентної заявки” визначає суб’єктів, які можуть подавати заявки [9, с. 30].

Глава III. “Дія європейського патенту та європейської патентної заявки” характеризує правовий статус патенту після його видачі та умови його підтримання в силі [9, с. 31].

Глава IV. “Європейська патентна заявка як об’єкт власності” регламентує передання прав на патентні заявки та їх ліцензування [9, с. 35].

3. Європейська патентна заявка (Частина III)

Глава I. “Подання та вимоги до європейської патентної заявки” описує порядок подання заявки, її структуру та необхідні документи [9, с. 36].

Глава II. “Пріоритет” регулює заявки, щодо яких заявляється пріоритет відповідно до Паризької конвенції [9, с. 39].

4. Процедура до видачі патенту (Частина IV)

Положення щодо “експертизи заявки” визначає процедури перевірки заявки ЄПВ [9, с. 41].

Норма щодо “пошукового звіту” регулює процес проведення патентного пошуку. Дана процедура є особливо важливою, оскільки результати патентного пошуку визначають перспективи подальшого розгляду заявки [9, с. 41].

Положення щодо “публікації європейської патентної заявки” встановлює правила щодо публікації заявок та їхньої відкритості для громадськості [9, с. 42].

Положення щодо “експертизи європейської патентної заявки” визначає порядок перевірки заявки на відповідність критеріям патентоспроможності [9, с. 42].

Положення щодо “видачі або відмови у видачі патенту” регулює остаточне прийняття рішення щодо патентної заявки [9, с. 43].

5. Процедури оскарження та анулювання патенту (Частина V)

Норма щодо “заперечень” визначає механізм подання заперечень проти виданого патенту [9, с. 44].

Положення щодо “процедури обмеження або відмови від патенту” регулює процедури внесення змін до патенту або відмову від нього [9, с. 46].

6. Процедура апеляцій (Частина VI)

Даною частиною встановлюється порядок оскарження рішень ЄПВ у випадках порушення процедурних норм або неправильного застосування матеріального права [9, с. 48].

7. Загальні процесуальні положення (Частина VII)

Глава I. “Процедурні норми” включає положення про право бути заслуханим, усні слухання, подання доказів та виправлення процедурних помилок [9, с. 51].

Глава II. “Інформація для громадськості” регулює порядок доступу до матеріалів патентних заявок [9, с. 56].

Глава III. “Представництво” визначає порядок представництва перед ЄПВ [9, с. 58].

8. Вплив ЄПК на національне законодавство (Частина VIII)

Дана частина регулює питання трансформації європейських патентних заявок у національні патенти та процедури відкликання патентів у країнах-учасниках [9, с. 62].

9. Спеціальні угоди (Частина IX)

Дана частина включає положення про унітарний патент та інші спеціальні механізми патентного захисту [9, с. 65].

10. Міжнародні заявки відповідно до Договору РСТ (Частина X)

Дана частина регулює порядок подання міжнародних заявок через ЄПВ та їх перехід у європейську фазу [9, с. 68].

11. Перехідні положення (Частина XI) (видалена)

12. Заклучні положення (Частина XII)

Дана частина регулює порядок внесення змін до ЄПК та її перегляду [9, с. 72].

Отже, структура ЄПК демонструє її складність та багаторівневність регулювання, що охоплює всі аспекти патентного захисту від моменту подання заявки до можливості анулювання/відкликання патенту. Оскільки Конвенція постійно оновлюється, важливо враховувати останні зміни, що впливають на практику патентування в Європі.

Основні принципи ЄПК.

ЄПК ґрунтується на ряді ключових принципів, що забезпечують ефективність і прозорість патентної системи. Ці принципи регулюють порядок подання заявок, розгляд патентних спорів, визначають коло об'єктів патентної охорони та встановлюють механізми міжнародної співпраці. Серед таких принципів, зокрема, можна виділити наступні:

1. Принцип уніфікованої правової системи патентування, який полягає в тому, що:

(а) ЄПК створює єдину правову основу для подання заявок та отримання патентної охорони на території всіх країн-учасниць;

(б) усі заявки розглядаються відповідно до єдиних процедурних стандартів Європейського патентного відомства (ЄПВ).

Зазначена уніфікація спрощує процес для заявників і знижує адміністративні витрати. У цьому контексті важливо відзначити роль електронних систем подання заявок, які спрощують взаємодію з ЄПВ.

2. Принцип правової єдності, який полягає у тому, що:

(а) європейський патент надає ті ж самі права, що й національний патент у кожній з країн-учасниць, але підпорядковується нормам ЄПК;

(б) європейський патент поширюється лише на країни, в яких він був підтверджений і підтримується відповідно до місцевого законодавства.

3. Принцип відповідності об'єктів патентування умовам патентоздатності, який проявляється в тому, що патент може бути виданий лише щодо винаходів, які є новими, мають винахідницький рівень та є промислово придатними (ст. 52 ЄПК).

4. Принцип рівного доступу до патентної системи, який полягає в наступному:

(а) заявниками можуть бути як фізичні, так і юридичні особи незалежно від їхнього громадянства або країни реєстрації;

(б) офіційні мови ЄПК – англійська, французька та німецька – покликані забезпечити рівні можливості для всіх заявників. Це дозволяє зменшити мовні бар'єри під час розгляду заявок, проте викликає труднощі для заявників з інших мовних зон. Додаткове використання автоматизованих перекладачів може покращити доступність.

5. Принцип відкритості та доступу до патентної інформації, який ґрунтується на тому, що:

(а) патентні заявки публікуються через 18 місяців після подання, що забезпечує доступність інформації про винаходи для суспільства;

(б) Європейський патентний реєстр та база даних ЄПВ надають відкритий доступ до патентної документації.

6. Принцип запобігання зловживанням патентних прав полягає у тому, що:

(а) патенти можуть бути анульовані або обмежені у випадку, якщо вони були видані з порушенням вимог патентного законодавства;

(б) ЄПК передбачає механізми оскарження рішень ЄПВ через процедури заперечення та апеляції.

7. Принцип міжнародного співробітництва проявляється в наступному:

(а) ЄПК гармонізована з міжнародними угодами, такими як Договір про патентну кооперацію (РСТ) та Паризька конвенція;

(б) ЄПВ виконує функції Міжнародного пошукового органу (ISA) та Органу міжнародної попередньої експертизи (ІРЕА) в межах РСТ.

9. Принцип фінансової стабільності патентної системи полягає в тому, що:

(а) патентні збори регулюються окремими положеннями ЄПК та визначаються відповідно до рівня витрат на патентне діловодство;

(б) регулярна сплата річних зборів є необхідною умовою підтримання чинності патенту.

З огляду на наведену структуру та принципи ЄПК, заявник має можливість подавати європейську заявку безпосередньо до ЄПВ або через національні патентні відомства. При цьому дотримання всіх формальних вимог є критично важливим для забезпечення дати подання заявки. Зокрема, важливими є вимоги до опису винаходу та оформлення формальних документів.

Прозорість процедур забезпечуються чіткими правилами щодо подання заперечень, які дозволяють третім особам оскаржувати видані патенти на підставі невідповідності охоронюваних ними технічних рішень умовам новизни, винахідницького рівня та промислової придатності, чи порушення інших умов патентоздатності. Це дозволяє підтримувати високі стандарти якості видаваних патентів.

Хоча заявка подається однією з офіційних мов, забезпечується переклад на інші офіційні мови для оприлюднення патентів. Це сприяє доступності інформації для всіх зацікавлених сторін, але створює додаткове фінансове навантаження для заявників.

Останні зміни в регламенті ЄПК спрямовані на розширення можливостей електронного подання заявок і використання цифрових інструментів для комунікації з ЄПВ. Це забезпечує зменшення витрат та пришвидшення процесів, але вимагає додаткового навчання для користувачів.

Висновки та перспективи. ЄПК є ключовим інструментом правового регулювання у сфері патентного права, що забезпечує гармонізацію процедур патентування в Європі та міжнародне співробітництво. Вона дозволяє країнам-учасникам ефективно регулювати сферу інтелектуальної власності, стимулюючи інновації та сприяючи економічному розвитку.

Для України інтеграція до системи ЄПК є важливим стратегічним кроком на шляху до європейського правового простору у сфері патентної охорони і захисту. Своєчасне впровадження стандартів ЄПК у національне законодавство може сприяти підвищенню ефективності патентного регулювання, зменшенню адміністративного навантаження на заявників та розширенню можливостей міжнародного патентування для українських винахідників.

Зокрема, перспективи інтеграції України в систему ЄПК включають:

(а) спрощення доступу українських підприємців до європейського ринку через уніфіковані патентні процедури;

- (б) посилення правового захисту інтелектуальної власності на міжнародному рівні;
- (в) розвиток технологічного потенціалу країни шляхом залучення іноземних інвестицій у сферу наукових розробок;
- (г) вдосконалення національного патентного законодавства у відповідності до вимог ЄС.

Отже, своєчасна, але в жодному разі не передчасна, імплементація норм ЄПК в українське законодавство може сприяти створенню сприятливого інноваційного середовища, що відповідатиме європейським стандартам та забезпечить ефективний правовий захист для винахідників та підприємств в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. G. Paterson. European patent system: the law and practice of the European Patent Convention. – London: Sweet & Maxwell, 1993. – 410 с.
2. Aplin, T., Davis, J. Intellectual Property Law: Text, Cases, and Materials. – Oxford University Press, 2021. – 750 с.
3. Hall, B.H., Helmers, C. The Impact of International Patent Systems: Evidence from Accession to the European Patent Convention. – NBER Working Paper No. 24207, 2018. – 48 с.
4. Farmer, S.J., Grund, M. Revision of the European Patent Convention & Potential Impact on European Patent Practice. – AIPLA Quarterly Journal, 2008, 36(4), 419–454.
5. Patentability of Software in Europe: The Legal and Practical Framework / S. Sterckx, J. Cockbain. – Oxford: Oxford University Press, 2019. – 320 с.
6. Ventose, E.D. Patent protection for therapeutic methods under the European Patent Convention. – E.I.P.R., 2010, 32(3), 120–131.
7. Ventose, E.D. Patent Protection for Second and Further Medical Uses Under the European Patent Convention. – SCRIPTed, 2009, 6(1), 57–90.
8. In the footsteps of the framers of the European Patent Convention: examining the travaux préparatoires / E.D. Ventose. – European Intellectual Property Review, 2009, 31(7), 353–363.
9. Convention on the Grant of European Patents (European Patent Convention) of 05.10.1973 as revised by the Act revising the EPC of 29.11.2000. – Munich: European patent office, 2023. – 76 с.

УДК 342.841

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-04-15

Мерденов Д.Ю.

*аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

КООРДИНАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано адміністративно-правовий механізм координації суб'єктів антикорупційної діяльності та гарантій їх реалізації в контексті сучасної антикорупційної політики України. Обґрунтовано розмежування ключових понять «взаємодія» та «координація», визначено їх правову сутність та особливості реалізації у